

Буквар — пачатак усіх пачаткаў

Буквар — першая кніга для навучання чытанню.

Буквар — адлюстраванне духу народа. Гэта мініяцюрная энцыклапедыя, у якой у наглядным, дасціпным і цікавым выкладзе даюцца веды пра гісторыю, геаграфію і культуру свайго народа, дасягненні ў розных галінах жыцця. Гэтая кніга першапачатковага навучання — спалучэнне педагогікі ды лінгвістыкі. Гэта сімвал ведаў і школы.

Стары сталяр Джэпета прадаў сваё паліто, каб драўлянай ляльцы Пінокія (Бураціне) набыць... ну, ведама ж, буквар.

Задача буквара — увесці дзіця ў свет літар, навучыць чытаць на роднай мове. З буквара пачынаецца пад'ём у гару ведаў. Чым вышэй уздымаешся, тым шырэйшы кругляд.

Як розныя народы з іх мовамі, гэтак розныя буквары: для дзіцячага садка, хатняга навучання, першакласнікаў, дарослых, сляпых, глухіх...

Разнастайнасць і непаўторнасць буквара сапраўды надзвычайныя, таксама як і цуды свету моў: у турэцкай мове ўсяго адзін няправільны дзеяслоў, у англійскай мове такіх — 283, а ў мове эсперанта — ніводнага; у мове паўночна-амерыканскіх індзейцаў *чыпэва* 12 000 дзеепрыслоўных формаў; у табасаранскай мове 48 склонаў; у кабардзінскай мове 28 асоб; менш за ўсё літар маюць алфавіты гавайскай мовы ды мовы ратокас — 12 і 11; ва ўбіскай мове 80–85 зычных фанем і ўсяго адна галосная фанема *a*; у папуаскай мове тангма ўсяго два словы для ўсіх колераў: *tuli* — чорны, зялёны; *mola* — белы, чырвоны, жоўты; у абарыгенскай мове *дзірбал* чатыры роды: мужчынскі, жаночы, сярэдні і ядомы; у эстонскай і англійскай мовах катэгорыя роду адсутнічае.

Надзвычайная разнастайнасць буквароў залежыць ад унутранага ладу мовы, метаду навучання

(літаратурны, гукавы, аналітычна-сінтэтычны, глабальны...), паліграфічных магчымасцяў, разумовага і псіхічнага складу народа. У буквары, бы ў кроплі вады, адлюстроўваюцца і патрабаванні і ўзровень эпохі. Буквар наглядна паказвае, як у народа «працуе галава» і што ён мяркуе пра будучыню сваіх дзяцей.

У маёй калекцыі каля 9900 буквароў з 219 краін свету на 1132 мовах і гаворках. Калекцыя выстаўлялася больш за 180 разоў у музеях, школах, бібліятэках, клубах Латвіі. У 1987 г. на Усесаюзнай выставе дасягненняў народнай гаспадаркі (ВДНГ) у Маскве калекцыі быў прысуджаны срэбны медаль. У 2006 г. калекцыя выстаўлялася ў Грецыі, у 2011 — у Пскове (Расія), 2012 — Оршы і Гродна, 2012 — у Пярну (Эстонія), 2014 г. — у Латвійскай нацыянальнай бібліятэцы.

Разам з філолагам Лідзіяй Лейкумай мною напісаны буквар на латгалскай мове (1992). Асобнік гэтага буквара (дзве часткі) ёсць у экспазіцыі Цэнтра VIP у Шэньжэні (Кітай). У 1996 г. выйшаў мой буквар на латышскай мове: ён быў выстаўлены на міжнародным кніжным кірмашы ў Франкфурце-на-Майне (Германія). Мною таксама напісаны буквар і кніга для чытання на пурлоўскай гаворцы латгалскай мовы. У 2009 г. надрукавана мая кніга «Латгалскія буквары (1768–2008)».

Вялікая просьба адгукнуцца ўсіх, хто мае магчымасць папоўніць маю калекцыю!

Цыбульс Юрыс

juriscibuls@hotmail.com, juriscibuls@mail.ru

www.abc-world.nl

Фота да артыкулаў **Буторынай Ірыны**, **Бобка Наталлі**

**Запрашаем наведаць міжнародную выставу
«Буквары народаў свету»
да 15 верасня 2018 г.**

